

Handleiding broedvogelinventarisatie duingebied van Zuid-Kennemerland

De inventarisatie bestaat uit:

- A. complete inventarisatie van de steekproefgebiedjes;
- B. de strokeninventarisatie, oftewel de inventarisatie van de zeldzame soorten, waarvan de inventarisatie van de kleine gebiedjes geen goed beeld oplevert;
- C. losse waarnemingen.

A. 1. De "steekproefgebiedjes"-inventarisatie.

Iedere medewerker krijgt een aantal kaarten van het door hem te inventariseren gebied. De schaal is 1:1250 (bosgebieden) of 1:2500 (of zelfs 1:5000) voor de onbeboste steekproefgebiedjes.

- 2. Er moet naar worden gestreefd minstens 10 x te inventariseren, verspreid over de periode eind maart - eind juni. Bij voorkeur moet de maand mei besteed worden aan de hoofdmoot van de inventarisatie. Een aantal soorten kan al eind maart, begin april worden geïnventariseerd (Grote Lijsster, Heggemus, Bosuil, etc.). Uit inventarisaties elders is gebleken, dat ook de maand juni nog veel nieuws oplevert.

De ideale spreiding van de waarnemingsdagen is ongeveer als volgt:

- 1 x eind maart
- 3 x april
- 4 x mei
- 3 x juni

of zoveel vaker als mogelijk is.

De inventarisatieperiode levert het meeste rendement als deze ligt van een uur vóór zonsopgang tot 1-2 uur na zonsopgang. Ook de periode vlak voor zonsondergang levert vaak goede resultaten, omdat dan enkele soorten maximaal actief zijn (Nachtegaal, Roodborst, Houtsnip).

Het is echter sterk aan te raden op verschillende tijdstippen het gebied te bezoeken, bij voorkeur ook een paar keer 's nachts. Voor de Ransuil is dat ongeveer de enige mogelijkheid om waargenomen te worden, vooral als de jongen zo groot zijn dat ze het nest verlaten en nogal luidruchtig zijn.

3. Karteringsmethode met dag- en soortkaarten.

Iedere keer dat het gebied bezocht wordt, gebruikt men een nieuwe kaart (de zogenaamde DAGKAART). Op deze kaart worden alle waarnemingen van vogels genoteerd. In tabel 1 staan de soorten, met de geadviseerde afkortingen, zoals die op de dagkaarten kunnen worden ingevuld. Bovendien is het de bedoeling dat iedere afkorting, die op de dagkaart ingevuld wordt, gebruikt wordt in combinatie met een code voor het gedrag van de betreffende vogel.

In tabel 2 staat een lijst met te gebruiken symbolen. Bovendien dient op iedere dagkaart de tijd van aanvang en beëindiging van de waarnemings-tijd vermeld te worden. Zo ook de weersomstandigheden en andere situaties die van belang kunnen zijn voor de interpretatie van de waarnemingen.

Van groot belang is de codering voor het vastleggen van 2 tegelijkertijd zingende mannetjes (-----) en de codering voor 2 zangposten van één mannetje (———). Deze coderingen zijn bijzonder belangrijk voor de interpretatie van de soortkaarten.

- 4. Ongetwijfeld zijn er situaties, waarbij niet precies is na te gaan of een vogel zijn territorium nu wel of niet binnen het te inventariseren gebied valt. Besteed hieraan dan wat tijd om erachter te komen. Na 10 x inventariseren moet uit de kaarten toch wel een aanwijzing te destilleren zijn.

5. De SOORTKAARTEN.

De informatie van de DAGKAARTEN wordt verwerkt op de SOORTKAARTEN. Probeer dit direct te doen en niet pas in oktober wanneer een aantal waarnemingen (schijnbaar) onbegrijpelijk zijn geworden.

De SOORTKAART wordt als volgt gebruikt (zie figuur 1).

Codering van de waarnemingsdagen van A tot Z (als er tenminste 26 dagen geïnterpreteerd is).

Op de SOORTKAARTEN (in het voorbeeld van figuur 1 de soortkaart van de Pimpelmees) worden van dag vermeld (in ons voorbeeld 14-4-'80) alle waarnemingen van de Pimpelmees. In plaats van de afkorting P van Pimpelmees wordt de code A gebruikt, in combinatie met een symbool voor het gedrag. Dit doe je ook voor dag B, C enzovoorts.

Uiteindelijk is de soortkaart dan te interpreteren en rolt er in het voorbeeld uit dat in het gebiedje wel 5 paar Pimpelmezen broedt. In de praktijk levert de inventarisatie meestal niet zo'n duidelijk beeld als het voorbeeld.

B. De strokeninventarisatie.

Via de "strokeninventarisatie" zal het duingebied worden verdeeld in ca. 10 gebieden (de "stroken"). In deze stroken worden alleen de zeldzame soorten geïnterpreteerd. Een lijst van deze soorten is te vinden in tabel 3.

Het is de bedoeling dat iedereen, die een strook bewerkt, dit gebied zo vaak mogelijk bezoekt om de zeldzame soorten te inventariseren. Op deze wijze kan een goed beeld verkregen worden van de verspreiding en de aantallen territoria van de betreffende soorten.

C. Losse waarnemingen.

Indien op weg naar het steekproefgebiedje of de strook interessante waarnemingen gedaan worden, vul dan de waarnemingskaartjes in en geef de plaats aan, de Gridcode, aan de hand van de gridkaart. Deze losse waarnemingen verschaffen vaak zeer belangrijke informatie en vullen ontbrekende gegevens uit de stroken-inventarisatie meestal mooi aan.

Het gedrag van de waarnemer in het terrein.

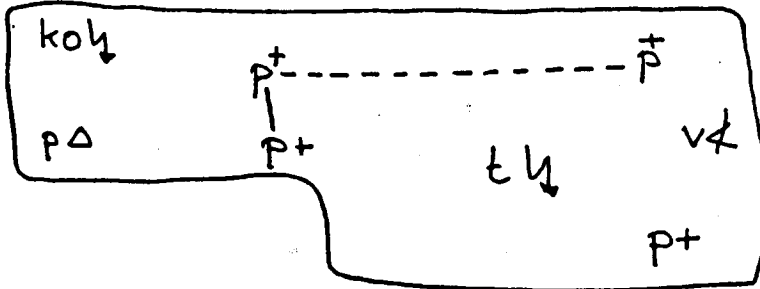
Het is duidelijk dat je probeert je zo onopvallend mogelijk te gedragen. Iedere medewerker krijgt een vergunning om zich buiten de paden te begeven. Doe dit alleen als het strikt noodzakelijk is. Als je een toezichthouder tegenkomt, terwijl je aan het inventariseren bent, ga dan even naar hem toe en stel je even voor en vertel wat je aan het doen bent. Volg in ieder geval zijn aanwijzingen op.

Als hij zegt dat het op dat moment te druk is om buiten de paden te gaan, dan doe je dat ook niet. Ook niet als hij al weer een stuk verder weg is!

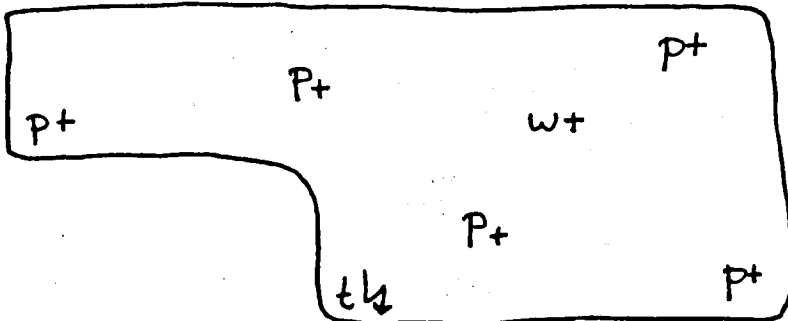
Het voorgaande lijkt misschien een beetje op het intrappen van open deuren, maar we willen de goede relatie, die de Vogelwerkgroep met de beheerders heeft, graag zo houden.

Figuur 1.

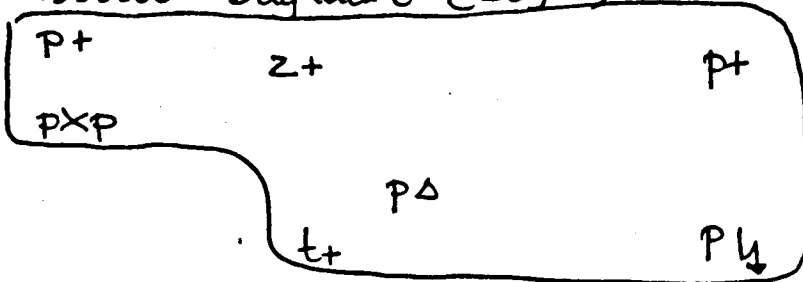
14-4-'80 Dagkaart (dag A)

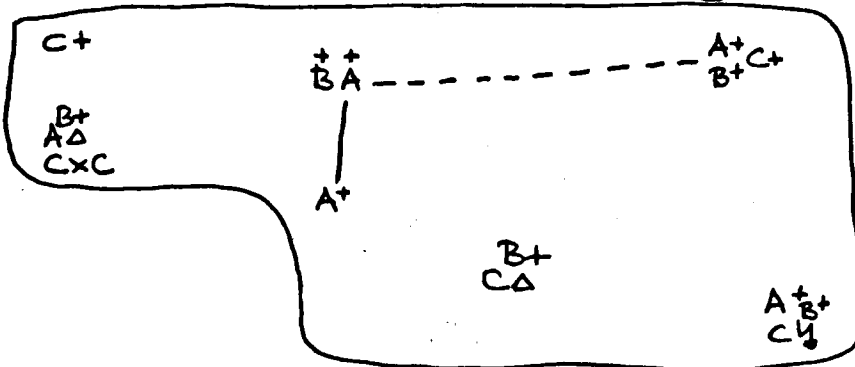
27-4-80 Dagkaart (dag B)

15-5-80 Dagkaart (dag C)

Soortkaart Pimpelmees (P)

dag A = 14-4-80
 dag B = 27-4-80
 dag C = 15-5-80

tabel 1

LIJST MET AFKORTINGEN

Gebruik alleen deze afkortingen om verwarring bij het uitwerken te voorkomen.

barmsijs	ba	kauw	ka	veldleeuwerik	vl
bergeend	be	kievit	kv	vink	v
bonte specht	bs	kleine karekiet	kk		
boomkruiper	bk	kneu	kn	waterhoen	wa
boomleeuwerik	bl	koekoek	ko	wielewaal	wi
boompieper	b	koolmees	k	wilde eend	we
boomvalk	bv	kraai	kr	winterkoning	w
bosrietzanger	br	kuifeend	kf	wulp	wu
bosuil	bu				
braamsluiper	bm	meerkoet	mk	zanglijster	z
		merel	m	zilvermeeuw	zi
dodaars	d			zwartkop	zw
		nachtegaal	n		
ekster	e				
		paapje	pp		
fazant	fa	patrijs	pa		
fitis	f	pimpelmees	p		
fluiters	fl	putter	pu		
fuut	fu				
		ransuil	ra		
gaai	ga	rietgors	ri		
geelgors	ge	rietzanger	rz		
glanskop	gl	ringmus	rm		
goudhaan	gh	roodborst	r		
goudvink	go	roodborsttapuit	rt		
grasmus	gr				
graspieper	gp	scholekster	sc		
groene specht	gs	spotvogel	sp		
groenling	gn	spreeuw	sw		
grote lijster	g	sprinkh.riet- zanger	s		
gekr. roodstaart	gkr	staartmees	st		
		stormmeeuw	sm		
heggemus	he				
holenduif	hd	tapuit	ta		
houtduif	h	tjiftjaf	tt		
houtsnip	hs	torenvalk	tv		
huismus	hm	tortelduif	to		
		tuinfluiter	t		

tabel 2

Symbolen voor gebruik op dag- en soortkaarten.

♂	mannetje
♀	vrouwtje
+	zang
↳	alarmroep
F	voedselzoekend
↗	richting van wegvliegen
⊙ ^(5e+2p)	nest v. Koolmees met 5 ei en 2 jongen
⊕	nest v. Koolmees in aanbouw
⊖	nest v. Koolmees, verlaten
△	vogel met nestmateriaal
♀	vogel met voedsel
k ⁺ —k ⁺	2 zangplaatsen van één Koolmees
k ⁺ ?—k ⁺	2 zangplaatsen, mogelijk van één Koolmees
♂ ⁺ ----♂ ⁺	2♂ Koolmees tegelijk zingend
♂ ⁺ × ♂ ⁺ k	territoriumgevecht tussen 2♂♂ Koolmees
juv k	jonge, vliegvlugge Koolmees
□	symbool nestkast (vermeld ook het nummer !)

Voorbeelden van symboolgebruik

♀kF↗	waarneming van een voedselzoekend vrouwtje koolmees, dat daarna in een bepaalde richting wegvliegt.
(♀♂k)△	paartje koolmees, beide met nestmateriaal
♂M♀↗	mannetje merel met voedsel dat naar nest vliegt

tabel 3

Tot de zeldzamere soorten die dus in en buiten de eigen strook genoteerd worden, behoren:

alle fuutachtigen	boomkruiper
alle reigers	geelgors
alle eenden	rietgors
alle roofvogels	putter
patrijs	goudvink
kwartel	groenling
alle rallen	eur. kanarie
alle waadvogels	wielewaal
griel	kraai
alle meeuwen	kauw
alle sterns	alle nog schaarsere broedvogelsoorten
holenduif	
alle uilen	
nachtzwaluw	
alle spechten	
boomleeuwerik	
kuifleeuwerik	
alle zwaluwen	
alle kwikstaarten	
grauwe klauwier	
alle 'rietzangers'	
spotvogel	
braamsluiper	
fluiters	
alle vliegenvangers	
alle goudhaantjes	
paapje	
roodborsttapuit	
tapuit	
alle roodstaarten	
grote lijster	
staartmees	
zwarte mees	
kuifmees	
matkop	
boomklever	

